

»Morali boste znati pripraviti obrambni načrt, ki je financiran.«

Dr. Thomas-Durell Young predava obrambno načrtovanje v Centru za civilno-vojaške odnose v Montereyu v Kaliforniji. Njegova najnovejša knjiga z naslovom »Anatomija evropskih postkomunističnih obrambnih ustanov. Privid vojaške sodobnosti« (Anatomy of Post-Communist European Defense Institutions. The Mirage of Military Modernity) je leta 2017 izšla pri britanski založbi Bloomsbury. V sredo, 11. aprila 2018, sva v Ljubljani razpravljala o novostih in pomembnih značilnostih obrambnega načrtovanja, pri čemer je bil poudarek na Sloveniji.

Dr. Young, več kot 20 let ste vodja evropskega programa v Centru za civilno-vojaške odnose v Montereyu v Kaliforniji. Na svoji poklicni poti ste imeli priložnost obiskati vse države v Srednji in Vzhodni Evropi in sodelovati z njihovimi obrambnimi ustanovami. Ali ste bili strokovnjak za obrambno načrtovanje že na začetku službovanja v Centru za civilno-vojaške odnose ali ste se temu podrobneje posvetili pozneje? Kje je mogoče dobiti ustrezno znanje s področja obrambnega načrtovanja?

Delati sem začel za štab kopenske vojske ZDA, in sicer na Inštitutu za strateške študije pri Vojaški akademiji kopenske vojske ZDA, čeprav smo v resnici delali za štab kopenskih sil in strokovnjake, ki se ukvarjajo s politiko in načrtovanjem. Tu sem spoznal ameriški sistem. Pozneje sem se seznanil še z drugimi metodami obrambnega načrtovanja v državah Zahodne Evrope, Avstraliji in na Novi Zelandiji. Čeprav mi je to dalo nekakšno znanstveno perspektivo, pa sem se zavedel, kako malo vem o tem, šele ko sem se zaposlil v Centru za civilno-vojaške odnose in začel delati v Vzhodni Evropi. In

še vedno se učim obrambnega načrtovanja. Čeprav ga poučujem že deset let, učni načrt vsako leto spremenim, kaj dodam ali izpustim. Ko predavam o obrambnem načrtovanju oziroma o obrambni organizaciji in upravljanju, kot primer postavim državo, za katero sem leta 2008 pripravil oceno. Poimenoval sem jo Kraljevina Padanija, morda ste v Sloveniji slišali zanjo. Ta država resnično obstaja, bil sem tam, ocenil sem jo, dobro jo poznam, vendar ne povem, katera država je to. Uporabljam jo kot primer za slušatelje, da dobijo uvid v slabo delujočo obrambno ustanovo z izredno skromnimi sposobnostmi načrtovanja. Med poukom se vedno vračamo k Padaniji, da v mislih ustrezno umestijo teoretične vidike in uporabo. Nato jim razkrijem svoje ugotovitve iz leta 2008 in jih izzovem. Vprašam jih, ali menijo, da sem prišel do pravih ugotovitev, in vedno odgovorijo: »Da.« Nato zavpijem: »Ne! Moje ugotovitve so bile povsem napačne. Stoodstotno sem se motil.« S tem primerom jim želim samo pokazati, da sem tudi jaz zmotljiv in da morajo tudi sami dvomiti, tako kot bi moral dvomiti jaz leta 2008. Všečjim je, če predavatelj reče, da se je zmotil, da je naredil napako. Tako se jaz počutim, ko je govor o obrambnem načrtovanju. Ko sem pisal knjigo in ko pišem članke za znanstvene revije, se vedno naučim kaj novega, ker o tematiki razmišljam malo drugače. Lani sem

razmišljal o tem, kaj je s sistemi obrambnega načrtovanja. Verjetno v Sloveniji, gotovo pa v ZDA, ne obravnavajo celovito vprašanja eskalacij. Imate sistem mirnodobnega obrambnega načrtovanja. Kaj pa se zgodi, ko pride do napetosti, kriz in vojne? Ali spremenite način ali obdržite istega? Idealno bi bilo, da bi bil vaš način mirnodobnega obrambnega načrtovanja isti ne glede na vse. Toda, kot smo videli v številnih državah, ni vedno tako. Zato se moje vprašanje glasi: če vaš sistem obrambnega načrtovanja ne deluje v vojni, zakaj bi ga uporabili v miru? Pri nas v ZDA sistem načrtovanja in zagotovitve proračunskih sredstev ne deluje v vojnem času, zato imamo še en, vojni proračun. Torej načrtujemo za mir, ne za vojno. To je nesmiselno.

Vaša najnovejša knjiga z naslovom Anatomija evropskih postkomunističnih obrambnih ustanov. Privid vojaške sodobnosti. (Anatomy of Post-Communist European Defense Institutions. The Mirage of Military Modernity.) je izšla lani pri založbi Bloomsbury v Angliji. Postkomunistična dediščina v obrambnih sistemih v Srednji in Vzhodni Evropi očitno še vedno obstaja. Ali lahko na kratko opišete ta pojav?

To so preživeti koncepti, ki še vztrajajo. V vaših glavah so, vcepili so vam jih. Težava je, da so bili v Vzhodni Evropi, ne glede na komunistični režim, obrambni koncepti, kot so bili določeni v vojaški doktrini, kakor so jo takrat imenovali, zelo medsebojno povezani, logični in znanstveni. Vse je sestavljalo smiselno celoto, prineseno vam je bilo na pladnju. Na Zahodu pa vam odgovorov ne ponujamo, temveč vas učimo, kako izraziti težave. To je zelo težko za ljudi, ki so se oblikovali v »znanstvenem sistemu«, ta pa pravzaprav ni bil znanstven, temveč zelo medsebojno povezan. Zdaj pa vam ne bom dal nobenih navodil. Rekel bom le: »Napnite možgane, razmišljajte kritično, proučite težavo in poiščite rešitev.« V skladu z navodili in splošno doktrino, kar je isto – različni postopki, načini razmišljanja ... In rešitev moraš najti, če si častnik ali celo podčastnik. S tem se države zelo težko spoprijemajo, saj so stari komunistični koncepti v nasprotju z obrambnimi in vojaškimi koncepti, ki temeljijo na demokratičnem upravljanju. Obstaja bodisi centralizacija bodisi decentralizacija moči. Ne moreta pa sobivati. To ne deluje. Tako je to.

Posebno poglavje v knjigi je namenjeno obrambnim ustanovam v republikah nekdanje Jugoslavije. Po toliko letih od razpada Jugoslavije si je težko

zamisliti, da je še vedno nekaj podobnosti med temi državami, saj se je v skoraj 27 letih marsikaj spremenilo. Ali je razen skupne zgodovine in zapuščine Jugoslovanske ljudske armade še kaj podobnosti?

Trdno sem prepričan, da. Ni se vam treba ozreti daleč. Če vzamemo za primer Srbijo ali Slovenijo, vidimo živahno in delujočo teritorialno obrambo. Morda bi bilo to bolje poimenovati obramba območja, pa tudi teritorialna obramba. Razlikujeta se v tem, da je ena operativna, druga pa morda bolj taktična, toda razlika je še vedno očitna. Ne vem, čemu bi imeli v Srbiji teritorialno obrambo in obrambo območja. Če ni več naborniškega sistema, ni dovolj kandidatov, torej operativnega koncepta ni mogoče izvesti. Enak pomislek lahko izrečete za Slovenijo. Nimate številke za izvedbo. Kje jih boste dobili? Pa recimo, da bi lahko dobili dovolj kandidatov. Če bi vas napadli Madžari ali Marsovci, bi potrebovali 30 000 ali 40 000 vojakov. Kje jih boste usposabljali? Kako jih boste nahranili? Kako jih boste oborožili? Kako boste izvajali poveljevanje in kontrolo, če noben častnik nima izkušenj s takim obsegom kontrole? Kako jo bodo izvajali? Ne morejo je. Zakaj se torej oklepate teh konceptov? Kar bom zdaj povedal, je malo občutljivo, toda to so vprašanja, ki jih ljudje morajo postavljati. Če se držite starih konceptov, ki ne ponujajo več pravih odgovorov na današnje varnostno okolje, mečete denar stran. Trošite denar in ne zagotavljate rezultatov, ki jih potrebujete na sodobnem bojišču, to pa pomeni, da bodo ljudje umirali ali pa da vaše početje nima smisla.

Obrambno načrtovanje je zahtevno delo. Za napovedovanje številnih različnih okoliščin v prihodnosti je potrebno visoko usposobljeno osebje s širokim znanjem in bogatimi izkušnjami. Verjetno lahko predstavite nekaj logičnih pojasnil in pogledov na obrambno načrtovanje, ki jih vsak lahko uporabi za razumevanje in izboljšanje obrambnega načrtovanja?

Prevlada politike. V državi z neustreznim obrambnim načrtovanjem politika navadno nima prevlade. Imamo okvir politike, pri čemer ne zapravite niti evra, če ni v skladu z navodili in prednostnimi nalogami. Če torej nimate prednostnih nalog, je tako, kot če ne veste, kam greste. Vsaka pot vas bo tako pripeljala do cilja, saj ne veste, kam greste. Tako je tudi v obrambnem načrtovanju. Če vaše prednostne naloge niso povezane z operativno osredotočenostjo oboroženih sil, ste v izgubljenem

položaju in boste zapravljali denar za raznorazne fine zadeve, ki pa na koncu ne prispevajo k medsebojno povezanim oboroženim silam. Tako preprosto je to.

Zdi se, da se Slovenska vojska spoprijema z dvema glavnima težavama – pomanjkanjem denarja in pomanjkanjem kadra. Kakšne so izkušnje drugih držav in kaj svetujete Sloveniji?

Najprej bi določil jasen politični okvir in jasne prednostne naloge. Brez političnega soglasja ni mogoče doseči ničesar in to je ena izmed prednostnih nalog, za katero mora biti zagotovljeno financiranje. Opolnomočiti morate poveljnike, da bodo imeli priložnost za rast in razvoj. Poveljniki se razvijajo. Ne dobite jih kar iz šole. Potrebujete veliko časa na terenu z vojniki, na ladjah in v letalih. Morate jim naložiti odgovornost, morate jih izpostaviti stresu. Vsekakor morate to storiti. Opažam, da je to težava v celotni Vzhodni Evropi. Ne le v Sloveniji, temveč povsod.

Ali bi lahko rekli, da sta pomanjkanje denarja in pomanjkanje kadra simptoma, ne pa vzrok?

Da, rekel bi tako.

Torej bi ju bilo treba obravnavati kot simptoma in šele nato poiskati vzrok?

Da, seveda. O tem sem pisal in o tem z veseljem govorim. Morali boste znati pripraviti obrambni načrt, ki je financiran. Ki je vezan na denar. Zakaj bi torej pripravili še enega? Morda pa je vaš celotni koncept priprave srednjeročnih obrambnih načrtov zgrešen, ker se ljudje, ki so vam tako naročili, preprosto motijo. Če ne namenjate denarja za ureditev obrambnih sil danes, zakaj menite, da vam bo to uspelo v petih letih? Tehnologija se spreminja, varnostno okolje se spreminja, na boj morate biti pripravljeni danes. Napisal sem članek, ki bi ga rad objavil v strokovnih medijih ali znanstveni reviji, ki obravnava začetke dolgoročnega obrambnega načrtovanja. Ob pogledu na začetke in rezultate vidimo, da se popolnoma razlikujejo. Nisem še videl dolgoročnega obrambnega načrta, ki se je izvajal. Kakšna je že opredelitev norosti? Nenehno ponavljanje istega, pri čemer pričakuješ drugačen rezultat. Rekel bi, da smo na tej točki. Slovenija nikakor ni edina s to težavo. Lahko bi rekli, da ima Obrambno ministrstvo ZDA enako težavo. Ker obrambni proračun pripravljamo za tri leta vnaprej, ga spečemo kot kolač in potem se ga nihče ne sme dotakniti. Kaj če bi potrebovali denar

za vojno zdaj? Kaj če bi potrebovali denar zdaj, da bi izkoristili novo tehnologijo, nov preboj? Čakati bi morali od tri do štiri leta, preden bi zanj sploh začeli zapravljati denar. Kakšne vrste norost je to?

V uvodu svoje knjige ste navedli nekaj primerov očitnega delnega uspeha, pri čemer ste omenili Poljsko, Slovenijo in Romunijo. Nam lahko poveste kaj več o tem?

O uspehu lahko govorimo v vseh treh primerih obrambnih sil. Čeprav o uspehu lahko govorimo tudi v drugih državah, te rad navedem kot primer, ker so vse tri izvajale obsežne razmestitve, vse tri so si prizadevale nabaviti opremo Zahoda in dosegle so spremenljive ravni uspeha. Če pa bi moral določiti, kdo se je najbolje odrezal, bi navedel te tri. Če pogledate navedene države, boste našli posamezne primere odličnosti. Sile za specialno delovanje (SOF) so vrhunske. No, vsaj upam, da so, ker so ameriški davkoplačevalci plačali usposabljanje za vrhunsko raven SOF, tako da bi morale biti odlične. Danes smo obiskali vašo letalsko bazo – vrhunsko. Vkrkali smo se na ladji Triglav in starejšo Ankaran s pravo vrednostjo, dobrim upravljanjem, izvrstnim poveljevanjem – vrhunsko. Poljska je nabavila letala F-16. Toda za to so potrebovali deset let, zdaj pa ugotavljajo, kako naj jih uporabijo. Ti posamezni primeri odličnosti torej obstajajo. Kot pa navajam v zaključku svoje knjige, se izgubijo v obsežnosti

dediščine in medsebojne nepovezanosti. V tem primeru imajo Slovenija in druge države bataljone kopenske vojske, ki jih pošljejo v tujino. Potem se vrnejo. V knjigi opisujem primer: ko poljski vojaki odidejo v tujino, so Natovi vojaki, ko se vrnejo na Poljsko, pa so spet poljski vojaki. Kot da Nato ne obstajaveč. Ne uporabljajo več zahodnega vojaškega postopka odločanja. Zakaj? Ker so spet na Poljskem. To je shizofren položaj. Kljub temu menim, da to kaže na razsežnost težave, ki je na Zahodu ostala neopažena, prav tako pa nanjo niso bili pozorni številni politiki v Srednji in Vzhodni Evropi, in sicer, kako težko je opustiti stare koncepte in sprejeti nove.

Prav tako ste član uredništva Sodobnih vojaških izzivov. Vaš članek Izziv za obrambne reforme v Srednji/Vzhodni Evropi: primer Slovenije je bil objavljen v zadnji številki za leto 2016. Posebno poglavje je bilo namenjeno Sloveniji. Od takrat se je marsikaj spremenilo. Kakšni so vaši vtisi in pripombe?

Ne vem, ali je prišlo do kakšnih sprememb. Nisem jih opazil. S tem nočem nikogar užaliti, ampak želim le povedati, kakšno je resnično stanje. Menim, da je težava v tem, da okvir politike ostaja »zabetoniran«. Rekel bi, da imajo oblikovalci politike še vedno težave s povezovanjem politik in prednostnih nalog s proračunom. Toda pri tem niso osamljeni. Bodisi so kaj zgrešili bodisi so jih zahodni strokovnjaki in tečaji narobe naučili. Osredotočeni so na pripravo proračuna in zato pozabijo, da mora temeljiti na politiki in načrtih (sistem načrtovanja in zagotovitve proračunskih sredstev). Lahko deluje v praksi, vendar je za to potrebne veliko delovne sile. Resnično je zahtevno in zapleteno. Najslabše pri vsem skupaj pa je, da boste po tem, ko boste zapravili veliko denarja za usposabljanje ljudi, imeli imenitno priložnost, da boste znali rešiti težave, ki jih nikoli ne boste imeli. Tako preprosto je to. Vendar je to zelo težko udejanjiti. Če imate prednostne naloge politike, bi jim morali namenjati denar. Ne potrebujete dodatnih uradnikov za igranje z denarjem. Če imate načrt, ki je bil finančno ovrednoten, bi mu moral biti denar namenjen. Sistem načrtovanja in zagotovitve proračunskih sredstev v 60. letih je predvideval, da načrtovalci odločijo kaj, oblikovalci programov pa kako. Ker pa smo ljudje taki, kakršni pač smo, oblikovalci programov nikoli ne upoštevajo načrtov ali politike, temveč načrtovanje, oblikovanje programov in pripravo proračuna opravijo skupaj ter to poimenujejo priprava strateškega proračuna. Tako je zlasti v sistemu, kjer je politika še vedno

šibka kot koncept, kaj šele njena birokratska moč. Mornarica ZDA je spoznala, da je bil star sistem, ki je temeljil na oblikovanju programov – 80 odstotkov osebja v mornarici se je ukvarjalo z oblikovanjem programov, ne pa z načrtovanjem ali čim drugim – tako pomanjkljiv, tako slab, da ji je po javnih podatkih v zadnjih letih ob koncu proračunskega leta ostala približno milijarda dolarjev neporabljenega denarja, ker ga ni mogla pravočasno porabiti. Zakaj? Zaradi odsotnosti prednostnih nalog politike. Kar so počeli, je, da so optimizirali trenutne zmogljivosti, vendar ne v smislu »kaj potrebujemo za naslednje leto«, »kaj potrebujemo danes« in »ali res potrebujemo stare platforme«. Ali na morju resnično potrebujemo brezpilotne letalnike in umetno inteligenco? Precej več energije zdaj namenjamo premisleku, za kar gre zasluga trenutnemu načelniku pomorskih operacij admiralu Richardsonu. Zelo si prizadeva, da bi v mornarici začeli razmišljati v smislu načrtovanja, zmogljivosti in podobnih platform. Način razmišljanja vseh oboroženih sil je tradicionalno temeljil na platformah, na primer »Sem tankist«, »Sem voznik plovila«, »Sem podmorničar«, »Sem pilot« ... To ni več bistvenega pomena, zdaj je najpomembnejše, katera zmogljivost lahko najučinkoviteje in, upajmo, najbolj smotrno služi temu cilju. Ni pomembno, kako to storite. Platforme se bodo spremenile. Morale se bodo, zlasti velike. Če se ne bodo, bodo samo veliki nesmiselni cilji.

Kolikokrat ste obiskali Slovenijo? Kaj vam je tukaj všeč in kaj vam ni?

V nekdanjo Jugoslavijo sem prvič prišel januarja 1978. Vladala je zmešnjava. Na poti iz Münchna v Beograd sem spal v spalniku. Očitno je bilo, da so v Beogradu še odpravljali posledice druge svetovne vojne. Nato sem odšel v Vojvodino in Banat. Bil sem navdušen. Na poti skozi Slovenijo pa sem spal. V Slovenijo sem prvič prišel leta 1994. Pripotoval sem iz Vicenze, kjer sem delal pri zračnodesantni brigadi. Šel sem na vlak in se peljal skozi Trst ter se počutil vzneseno kot kakšen angleški ali ameriški pisatelj in pesnik. V Trst sem se zaljubil, ker je tako kaotičen in poln nereda. Ne spada v ta svet in čas. Nekaj umetniškega je na njem. Nato sem šel z vlakom v Ljubljano in zagledal čudovite kozolce in podeželje. Samo vi imate te kozolce in takšno podeželje. In ti dolgi zidovi, ki varujejo cesarsko železniško progo z Dunaja v Trst. Prispel sem na železniško postajo v Ljubljani in pomislil: »To je popolnoma drug svet. Navdušen sem.« In od takrat se vračam. V Sloveniji sem bil mogoče kakšnih ducatkrat. Tu sem bil na počitnicah z družino, mislim, da sem prepotoval deželo po dolgem in počez. Zdi se mi zelo gemütlich (udobna, prijetna, op. prev.), kot bi rekli Nemci, zelo privlačna pravzaprav. Druga beseda bi lahko bila Heimat (domovina, op. prev.). Rad imam morje, zaljubljen sem v Jadransko morje, zelo mi je všeč zgodovina tega severnega dela Jadrana.

Liliana Brožič

